

LINDESNES
KOMMUNE

BEDRE SAMMEN OM LESING

2021-2032

Tiltaksplan for språk, lesing og skriving i
Lindesnes kommune, 0-16 år

Innhold

Sammendrag.....	03
Leseglede, en hilsen fra ordføreren.....	04
Innledning.....	05
Leseengasjement, lesevaner og tidlig innsats.....	05
Lesecondis.....	06
Like muligheter for alle i Lindesnes kommune.....	06
Kjønn.....	06
Sosioøkonomisk status og minoritetspråklig bakgrunn.....	07
Samarbeid barnehage/skole og hjem.....	07
Foreldremøter, 0-16 år.....	07
Uke-/lekseplaner, 1.-10. trinn.....	07
READ Agder, 0-13 år.....	07
Tiltaksområde 1: Bad i bøker, 0-6 år.....	08
1.1.Barnehagebibliotek og helsestasjonsbibliotek.....	08
1.2.Høytlesing for alle barn i barnehagen hver dag.....	08
1.3.Leseprosjekt for alle barn i barnehagen hvert år.....	08
1.4.Tilhørende vedlegg.....	08
Tiltaksområde 2: Overgang fra barnehage til skole.....	09
2.1.Årshjul.....	09
2.2.Skolestartskjema.....	09
2.3.Høytlesing i overgangen fra barnehage til skole.....	09
2.4.Tilhørende vedlegg.....	09
Tiltaksområde 3: Begynneropplæring i lesing og skriving, 1. trinn.....	10
3.1.Høytlesing hver dag.....	10
3.2.Språkleker.....	10
3.3.Lyd- og bokstavinnlæring.....	10
3.4.Dialogisk-/veiledet lesing.....	10
3.5.Tekstskaping hver uke.....	10
3.6.Skolebibliotek hver uke.....	10
3.7.Daglig lesetid på skolen og hjemme i selvvalgt litteratur.....	10
3.8.Tilhørende vedlegg.....	

Tiltaksområde 4: Dialogisk lesing, 1.-10. trinn.....	11
4.1.Dialogisk lesing av et mangfold av tekster i alle fag.....	11
4.2.Aktiv, strategisk og kritisk lesing.....	11
4.3.Nasjonale prøver som måleindikator.....	11
4.4.Tilhørende vedlegg.....	11
Tiltaksområde 5: Leseengasjement, 1.-10. trinn.....	12
5.1.Daglig lesetid på skolen og hjemme i selvvalgt litteratur.....	12
5.2.Skolebibliotek i toppklasse.....	12
5.3.Undervisning på skolebiblioteket – «bibliotektime».....	12-13
5.4.Leseprosjekt på alle trinn.....	13
5.5.Høytlesing på alle trinn.....	13
5.6.Litteraturformidling for å friste til lesing.....	13
5.7.Samarbeid med folkebiblioteket.....	13
5.8.Tilhørende vedlegg.....	13
Vedlegg som tilhører tiltaksplanen.....	15
Vedlegg 1: Barnehagebibliotek og helsestasjonsbibliotek, 0-6 år.....	16
Vedlegg 2: Høytlesing, 0-16 år.....	17
Vedlegg 3: Dialogisk lesing i barnehagen, 0-6 år.....	18
Vedlegg 4: Årshjul, overgang fra barnehage til skole og SFO.....	19-20
Vedlegg 5: Stasjonsundervisning, 1. trinn.....	21
Vedlegg 6: Ukeprogram og lesestrategier i veiledet lesing, 1.-4. trinn.....	22-23
Vedlegg 7: Leseinfo og leseskjema, 1.-4. trinn.....	24
Vedlegg 8: Fagovergripende lesestrategier, 5-10. trinn.....	25
Vedlegg 9: Fagspesifikke lesestrategier, 5.-10. trinn.....	26-27
Vedlegg 10: Kritisk lesing, 1.-10. trinn.....	28
Vedlegg 11: Leselogg selvvalgt litteratur, 5.-7. trinn.....	29
Vedlegg 12: Leselogg selvvalgt litteratur, 8. trinn.....	31
Vedlegg 13: Bibliotektimen, 1.-7. trinn.....	33
Vedlegg 14: Leseprosjekter, 0-16 år.....	34

Sammendrag

Bedre sammen om lesing; en tiltaksplan for språk, lesing og skriving i Lindesnes kommune 0-16 år.

Tiltakene i denne planen skal øke sannsynligheten for at alle barn og unge i Lindesnes kommune, uavhengig av sosioøkonomisk status og kjønn, blir kompetente lesere som kan forstå, bruke, reflektere over og engasjere seg i skrevne tekster, slik at de kan nå sine mål, utvikle sine kunnskaper og evner, og delta i samfunnet.

Tiltakene:

- er inndelt i 7 tiltaksområder;
 1. bad i bøker 0-6 år,
 2. overgang barnehage/skole,
 3. begynneropplæring på 1. trinn,
 4. dialogisk lesing 1.-10- trinn,
 5. lesestimulering 1.-10. trinn,
 6. skriving 1.-10. trinn (kommer)
 7. kartlegging 0-16 år (kommer)
- inkluderer hele oppvekstsektoren; Familienshus, barnehagene og skolene er forankret i Regionplan Agder 2030, og
- Kommuneplanen Bedre sammen 2020-2032 er forankret i teori, forskning og tall fra nasjonale og internasjonale leseundersøkelser.

Planen i bruk:

Tiltaksplanen består av to hoveddeler;

- tiltak; tilhørende de sju tiltaksområdene
- vedlegg; støttemateriell og «kopieringsoriginaler» tilpasset tiltakene. Kompetanseutvikling og implementering av tiltakene:
- tiltakene i planen utvikles gjennom lærende nettverk i regi av Lindesnes kommune og Region Kristiansand.

- tiltakene utvikles kollektivt på alle enheter i oppvekst i Lindesnes kommune, og vi anbefaler aktiv bruk av digitale kompetansehevingspakker: f.eks. <https://sprakloyper.uis.no/>
- rådgivere, pedagogiske utviklingsveiledere og lærerspesialister i oppvekst kan bistå med veiledning og kompetanseutvikling av tiltaksområdene.

Planarbeidet:

Planarbeidet har foregått i arbeidsgrupper satt sammen av representanter fra Familiens hus (helsesykepleiere, PP-rådgivere, pedagogiske veiledere), Lindesnesbibliotekene, Utdanningsforbundet, barnehager (kommunale og private) og skoler barne- og ungdomsskoler):
Foto: Rolf Steinar Bergli
Koordinator og faglig ansvarlig: Line Hansen Hjellup, rådgiver Lindesnes kommune

Leseglede!

En hilsen fra ordføreren

Leseglede er den viktigste nøkkelen i arbeidet med å skape gode leseferdigheter. Gode leseferdigheter er helt sentralt på veien mot arbeidslivet, enten det er gjennom fagbrev eller vitnemål.

Flere viktige undersøkelser, både nasjonalt og internasjonalt, viser den sterke sammenhengen mellom gode leseferdigheter og hvordan barna mestrer og opplever skolen. Undersøkelser viser også at 4 åringene som kan flest ord og begreper, kan tre ganger flere ord og begreper enn de som kan minst (Melby og Lervåg, 2013) Denne forskjellen ser dessverre ut til å holde seg gjennom hele grunnskolen. Dette vil vi gjøre noe med her i Lindesnes kommune!

Disse funnene forteller en viktig ting: vi må begynne arbeidet med barns læring av ord og begreper tidlig!

Vi trenger at alle foresatte snakker mye med barna allerede fra dag en, at de snakker med barna når de stiller dem, når de er ute og går tur med, at de hjelper egne barn med å sette ord på det de sammen ser og opplever.

Det aller viktigste en kan gjøre her, er tidlig å sette seg ned å se i bøker og blader sammen med barna sine. Snakk om hva som er i boka, snakk om figurer, snakk om farger, snakk om de ulike dyrene og hvilke lyder de lager. Prioriter å bruke tid på å lese hjemme sammen med barn. Vær med å gjør barna nysgjerrige på det som står i bøkene, bladene eller brosjyrene. I Lindesnes kommune vil vi snakke om dette med foresatte på helsestasjonen, vi vil skape gode leseøyeblikk i barnehagene og i skolene, og bruke bibliotekene våre aktivt, for å sikre at vi har rett lesestoff til rett barn til rett tid.

Vi vet at barn og unge med høyt leseengasjement, altså barn og unge som er glade i å lese, også mestrer skolehverdagen mye bedre. Ved at vi alle her i Lindesnes er med på å skape en god lesogledekultur, vil vi være med å bidra til at langt flere barn og unge vil oppleve mestring. Voksne som leser for barna, om det er foresatte, fagarbeidere, barnehagelærere eller lærere, er gode forbilder. Spesielt viktig er det at barn får lov til å lese mye om det som interesserer dem.

Denne planen blir et sentralt verktøy i arbeidet med å skape lesoglede og styrke leseferdighetene her i Lindesnes kommune. Jeg ser frem til det videre arbeidet, og håper at vi alle, både innbyggere og ansatte, gjør vårt beste i arbeidet med å skape masse lesoglede og høyt leseengasjement her i vår kommune, for å sikre våre barn og unge de beste betingelsene for et godt voksenliv.

Sammen blir vi bedre!

Med vennlig hilsen fra
Even Tronstad Sagebakken
Ordfører i Lindesnes kommune

Innledning

Leseengasjement, lesevaner og tidlig innsats

Positive holdninger til lesing og gode lesevaner er nøkkelfaktorer for å fremme leseforståelse! Internasjonale leseundersøkelser som PIRLS og PISA har påvist klare sammenhenger mellom elevenes leseengasjement og deres leseprestasjoner. Leseengasjement er den enkeltvariabelen som forklarer mest av variansen i lesing i OECD totalt, mer enn sosioøkonomisk bakgrunn. Norske elevers holdninger til lesing er blant de minst positive i OECD, og norske elever kommer dårligst ut av alle de nordiske landene og i hele OECD når det gjelder lesevaner (Roe, 2020). Dette vil Lindesnes kommune gjøre noe med! Her har barnehagene, helsestasjonene, hjemmene, folkebibliotekene og skolene mulighet til å bidra. Alle ansatte i oppvekst oppfordres til å være med å inspirere og motivere barn og unge til å bli glade i å lese og til å lese mer på fritiden.

Til tross for at forskningen stadig peker på den tydelige sammenhengen mellom elevenes lesevaner og deres leseforståelse, ordforråd og kunnskapsnivå, er det en stor utfordring å få barn og unge til å velge å lese bøker framfor å se på youtube-videoer, spille dataspill eller chatte med venner på mobilen. Den digitale verden er kommet for å bli, så spørsmålet blir hvordan vi kan få barn og unge til å velge bøker i tillegg til digitale flater.

I **Bedre sammen**, kommuneplanen 2020-2032, står det: Vi prioriterer arbeidet med å styrke leseengasjementet hos barn, og stimulerer til mer høytlesing. I **Regionplan Agder 2030** står det: Legge til rette for økt leseglede og leseengasjement for barn og unge. Tiltaksplanen

Bedre sammen om lesing 2021-2032 følger opp målene i kommune- og regionplan med konkrete tiltak for barn og unge i barnehage, skole og Familiens hus i Lindesnes kommune. Lesevaner, leseengasjement og holdninger til lesing må settes i fokus tidlig! Helsestasjon og barnehager kan påvirke både barn og voksnes lesevaner og holdninger til lesing i positiv grad ved å utvikle kultur for språk- og leseaktiviteter og tilby utlån av engasjerende skjønn- og faglitteratur for både gutter og jenter. I Lindesnes kommune ønsker vi derfor å etablere helsestasjonsbibliotek og barnehagebibliotek i alle avdelinger, slik at alle hjem, uavhengig av sosioøkonomisk status, får like god tilgang til barnelitteratur. Tiltakene for 1.-10. trinn i **Bedre sammen om lesing** beskriver hvordan skolene kan bidra positivt til elevenes lesemotivasjon og lesevaner igjennom hele skoleløpet.

Lesekondis

Det er særlig viktig å oppmuntre barn og unge til å lese bøker, for i tillegg til at boklesing både gir opplevelser og kunnskap, innebærer det automatisk lesing av lengre tekster – og dermed mer lesetrening. Resultater fra PISA 2018 peker dessuten klart i retning av at mange norske lærere legger lista litt for lavt når det gjelder å få elevene til å lese lengre tekster i norskfaget. Det er overraskende at hele 43 prosent av 15-åringene svarer at den lengste teksten de hadde lest i norskfaget i løpet av det siste skoleåret, var på under 10 sider. Bare 25 prosent hadde lest en tekst på over 100 sider. Hvis elevene aldri får fordype seg i lengre tekster, blir de verken motivert til å lese bøker på egen hånd eller motivert for å lese frivillig (Frønes & Roe, s. 218, 2020).

LISA-studien viser også at det så å si aldri ble lest lengre tekster, for eksempel hele romaner, i norskundervisningen på åttende trinn (Blikstad-Balas & Roe, 2020). I LK20 er leseutholdenhet en viktig ferdighet som påpekes i underveivurderingen etter 10. trinn: «Læreren skal legge til rette for at elevene utvikler utholdenhet i lesing av lengre tekster ...» Ett av tiltakene på 8.-10. trinn i Bedre sammen om lesing er Bok & Film der eleven skal lese en hel roman/bok. Eleven velger ei filmatisert bok hun/han har lyst til å lese for deretter å se filmen. Dette er et tiltak som skal engasjere og motivere til boklesing og dermed også lesing av lengre tekster.

Like muligheter for alle i Lindesnes kommune

Kjønn

PISA viser at det er store forskjeller i leseprestasjoner mellom jenter og gutter, i jentenes favør. Det er utfordrende at guttene blir

hengende etter, for god lesekompetanse vil være svært viktig i utdanning og yrkesliv i framtiden. I en tid der det meste av den informasjonen vi har behov for, finnes på internett, er det helt nødvendig både å kunne ta seg fram i store tekstmengder og vurdere ulike tekster og kilder opp mot hverandre.

I kjølvannet av dreiningen fra papirbasert til nettbasert lesing er kritisk lesing blitt et sentralt begrep, og resultater fra de nasjonale prøvene i lesing viser at det er utfordrende for elever å reflektere kritisk over det de leser. Kritisk lesing krever ikke bare evne til å vurdere tekster kritisk, men også nøyaktighet, konsentrasjon og utholdenhet når ulike tekster skal leses og vurderes opp mot hverandre. Mye tyder på at guttenes lavere interesse for leseaktiviteter, sammenlignet med jentenes, starter allerede på småtrinnet. Stadig lavere interesse for frivillig lesing vil gi mindre lesetrening, og dette er sannsynligvis en medvirkende årsak til at kjønnsforskjellene i jentenes favør fortsetter å øke igjennom hele grunnskolen i Norge (Jensen, et al., 2019). I Lindesnes kommune vil vi ha et ekstra fokus på å friste guttene med litteratur. Skolebibliotekene må ha litteratur som fanger guttene slik at de får lyst til å låne og lese bøker til egenlesing på skolen og til lesing på fritiden. Ett av de viktigste tiltakene i Lindesnesskolen er å sette av tid til daglig lesing i selvvalgt litteratur på skolen og hjemme. Dette tiltaket vil gi mulighet for viktig mengdelesing, gode lesevaner på skolen og hjemme og det vil være et avgjørende tiltak for å utvikle seg til en god, engasjert og kritisk leser.

Sosioøkonomisk status og minoritetsspråklig bakgrunn

Et mål i Lindesnes kommune er å gi alle barn og unge, uavhengig av sosioøkonomisk status og minoritetsspråklig bakgrunn, like god tilgang til lesestoff og hjelp til å finne fram til tekster som engasjerer dem. Gode helsestasjon-, barnehage- og skolebibliotek kan bidra positivt i dette arbeidet. Helsesykepleiere, barne- og ungdomsarbeidere, barnehagelærere og lærerne har en viktig rolle i arbeidet med å få elevene til å bli glade i å lese, og mye tyder på at voksne som er bevisste på betydningen av å inspirere barn og unge til å lese på fritiden, kan bidra positivt i arbeidet med å gi alle barn og unge like muligheter til å bli gode språkbrukere og til å finne glede i å lese. De kan for eksempel være gode lesende forbilder, lese høyt, foreslå lesestoff som engasjerer, og ikke minst gjøre lek og arbeid med tekster spennende og utfordrende. Og klarer vi det i Lindesnes kommune, er det grunn til å tro at mange barn og unge både kan oppnå bedre leseforståelse – og dermed også gode mestringsopplevelser!

Samarbeid barnehage/skole og hjem

Foreldremøter, 0-16 år

Verdsetting av leseengasjement, lesetid og lesevaner samt bibliotekbruk og høytlesing settes på sakslista til hvert foreldremøte.

Uke-/lekseplaner, 1.-10. trinn.

Verdsetting av leseengasjement og gode lesevaner speiler seg i daglig lesetid på uke- og lekseplanene til elevene i Lindesnesskolen.

READ Agder, 0-13 år.

Lindesnes kommune blir med i READ Agder fra august 2021. READ handler om å tilgjengeliggjøre bøker og veiledningsmaterie

for barn og foreldre for å støtte foreldrene til daglig lesing sammen med sine barn.

Målsettinger:

- Økt leseglede, leseengasjement og leseferdighet for barn og unge i barnehage og skole
- Et strukturert samarbeid om lesing mellom barnehage/skole og hjem
- Medvirke til gode levekår i Agder gjennom tidlig innsats

Tiltaksområde 1:

Bad i bøker, 0-6 år

Barn i Lindesnes kommune bader i bøker i alle barnehager og på alle helsestasjoner.

1.1. Barnehagebibliotek og helsestasjonsbibliotek

Vi har lav terskel for utlån og fleksibel innlevering, og vi oppfordrer til at barn og voksne

- låner så mange bøker som de trenger
- leverer tilbake bøkene når de er lest (helst på samme utlånssted eller på folkebiblioteket)

Vi samarbeider med hjemmene:

- vi oppfordrer til kontinuerlig bruk av barnehage- og helsestasjonsbiblioteket for å gi barna:
 - rike språkerfaringer
 - gode høytlesingsstunder sammen med trygge voksne
 - leseglede og leseengasjement

Vi er stolte av barnehage- og helsestasjonsbiblioteket vårt:

- vi har bibliotek på alle avdelinger
- vi har et fristende utvalg av bøker som oppdateres jevnlig gjennom et årlig bokbudsjett og langtidslån fra folkebiblioteket
- vi har en voksen på avdelingen som har funksjon som bibliotekar/ansvar for biblioteket og som deltar på lærende nettverkssamlinger

Vi samarbeider med folkebiblioteket:

- vi langtidslåner bøker fra folkebiblioteket for å supplere eget bokbudsjett
- vi besøker folkebiblioteket med barna så ofte som mulig
- vi skaffer bøker via folkebiblioteket til flerspråklige barn og foreldre gjennom Det

flerspråklige bibliotek

1.2. Høytlesing for alle barn i barnehagen hver dag

Vi leser for å:

- glede, engasjere og underholde
- gi barna felles opplevelser
- samtale og stimulere til språkutvikling
- skape fantasi og indre bilder
- åpne den litterære verden
- Vi bruker ulike metoder for å engasjere, aktivere og involvere barna i høytlesingen:
- høytlesing og bokprat
- dialogisk lesing
- digital lesing
- dramatisere, leke, tegne, skrive fra bøker
- språkleker: lytteleker, rime, klappe stavelser, lytte ut lyder (fram-, midt-, siste lyd)

1.3. Leseprosjekt for alle barn i barnehagen hvert år

Vi setter i gang spennende og aktuelle leseprosjekt der vi kan:

- fordype oss i en litterær verden; f.eks. Gruffalo, Brillebjørn, Barnehagekrim, Pulverheksa, Bukkene Bruse...
- fordype oss i et spennende tema; f.eks. eventyr, dyr, dinosaurer, skolestart, ...
- lese så mange spennende og interessante bøker «som mulig» i en periode

1.4. Tilhørende vedlegg

Vedlegg 1 – Barnehagebibliotek og helsestasjonsbibliotek, 0-6 år

Vedlegg 2 – Høytlesing, 0-16 år

Vedlegg 3 – Dialogisk lesing i barnehagen

Vedlegg 14 – Leseprosjekter, 0-16 år

Tiltaksområde 2: Overgang fra barnehage til skole

Barn i Lindesnes kommune har en trygg og god overgang fra barnehage til skole og skolefritidsordning (SFO).

I Rammeplan for barnehagen står det følgende om overgangen fra barnehage til skole: Barnehagen skal i samarbeid med foreldre og skolen legge til rette for at barna kan få en trygg og god overgang fra barnehage til skole og eventuelt skolefritidsordning. Barnehagen og skolen bør utveksle kunnskap og informasjon som utgangspunkt for samarbeid om tilbudet til de eldste barna i barnehagen, deres overgang til og oppstart i skolen. Barnehagen må ha samtykke fra foreldrene for å dele opplysninger om enkeltbarn med skolen.

De eldste barna skal få mulighet til å glede seg til å begynne på skolen og oppleve at det er en sammenheng mellom barnehagen og skolen. Barnehagen skal legge til rette for at de eldste barna har med seg erfaringer, kunnskaper og ferdigheter som kan gi dem et godt grunnlag og motivasjon for å begynne på skolen. Barnehagen skal bidra til at barna kan avslutte barnehagetiden på en god måte og møte skolen med nysgjerrighet og tro på egne evner. Barna skal få bli kjent med hva som skjer i skolen og skolefritidsordningen.

2.1. Årshjul

I Lindesnes kommune følger barnehage, skole og skolefritidsordning (SFO) et felles årshjul for at barna skal få en trygg og god overgang fra barnehage til skole og eventuelt SFO

2.2. Skolestartskjema

I Lindesnes kommune brukes det et felles skolestartskjema for å utveksle kunnskap og informasjon som utgangspunkt for samarbeid i

overgangen fra barnehage til skole. Dette skjemaet ligger i Compilo og på kommunens hjemmeside.

2.3. Høytlesing i overgangen fra barnehage til skole

I Lindesnes kommune leses det høyt for førskolebarna og elevene på 1. trinn hver dag. I overgangen fra barnehage til skole er det et ekstra fokus på to utvalgte bøker. Disse bøkene leses både på våren i førskolegruppa og i oppstarten av 1. trinn. Disse bøkene kan med fordel brukes på mange ulike måter; høytlesing, dialogisk lesing, dramatisering, skriving, tegning, filmatisering, lek, ...

Utvalgte bøker:

- Hvordan begynner man på skolen?
Anna Fiske. Det finnes også en tilhørende aktivitetsbok.
- Bukkene Bruse begynner på skolen
Bjørn F. Rørvik

2.4. Tilhørende vedlegg

Vedlegg 4 – Årshjul, overgang fra barnehage til skole og SFO

Tiltaksområde 3:

Begynneropplæring i lesing og skriving,

1. trinn

Førsteklassinger i Lindesnes kommune har en god skolestart, de liker å bli lest for og synes det er spennende å lære seg å lese og skrive.

3.1. Høytlesing hver dag

- Vi leser høyt for elevene hver dag
- Vi har alltid ei høytlesingskasse med et bredt utvalg av litteratur tilgjengelig i klasserommet
- Vi leser høyt på ulike måter til ulike formål

3.2. Språkleker

- Vi gjør elevene leseklare gjennom lek og arbeid språket; lytte, rime, ord og setninger, framlyd, midtlyd, siste lyd og fonemer (lyder)
- Vi kombinerer språkleker med lyd- og bokstavinnlæring og høytlesing

3.3. Lyd- og bokstavinnlæring

- Vi bruker en balansert tilnærming (både syntetisk og analytisk) som metode for å lære lyder og bokstaver
- Vi balanserer godt imellom rask bokstavintroduksjon (ca. 2 bokstaver i uka) og automatisering av bokstav/lyd

3.4. Dialogisk-/veiledet lesing

- Vi har dialogisk-/veiledet lesing på en lærerstyrt stasjon i stasjonsundervisning 2 ganger i uka. På lærerstasjonen veiledes elevene gjennom nivåbaserte tekster
- Vi bruker leseeskjema for å følge opp elevens daglige lesing

3.5. Tekstskaping hver uke

- Vi lar elevene skape tekster hver uke.
- Vi legger vekt på å utvikle skriveglede gjennom å gi åpne oppgaver som alle kan mestre.
- Vi lar elevene skrive mye for å støtte lesingen

- Vi varierer skriveundervisningen ut fra formål:
 - oppdagende skriving; at elevene skriver ut fra sitt nivå
 - lekbasert skriving; at elevene kan leke sykehus, bibliotek, butikk
 - veiledet skriving; at elevene blir veiledet i skrivefasene før-, under- og etter skriving
 - fagspesifikk skriving; at elevene kan skrive i alle fag

3.6. Skolebibliotek hver uke

- Vi har en fast undervisningstime på skolebiblioteket hver uke
- Vi bruker skolebiblioteket for å finne «rett bok til rett elev» til lesing på skolen/hjemme

3.7. Daglig lesetid på skolen og hjemme i selvvalgt litteratur

- Vi smitter elevene med leseengasjement gjennom høytlesing, bokpresentasjoner, samtaler om lesing og gode leseopplevelser vi bader elevene i fristende bøker!
- Vi veileder elevene til «rett bok til rett elev»

3.8. Tilhørende vedlegg

Vedlegg 2 – Høytlesing, 0-16 år

Vedlegg 5 – Stasjonsundervisning, 1. trinn

Vedlegg 6 – Ukeprogram og lesestrategier i veiledet lesing, 1.-4. trinn

Vedlegg 7 – Leseinfo og leseeskjema, 1.-4. trinn

Vedlegg 10 – Kritisk lesing, 1.-10. trinn

Vedlegg 13 – Bibliotektimen, 1.-7. trinn

Tiltaksområde 4:

Dialogisk lesing, 1.-10. trinn

Elevene i Lindesnesskolen leser et mangfold av tekster med forståelse og refleksjon slik at de er kritiske, undrende, lærer i dybden og utvikler en metakognitiv bevissthet.

4.1. Dialogisk lesing av et mangfold av tekster i alle fag

- Både skjønn- og faglitteratur
- Varierte sjangre og teksttyper; oppskrift, brev, tegneserie, biografi, argumenterende tekst, avisartikkel, leserinnlegg, blogg, tekstoppgaver i matematikk, forsøksrapport i naturfag, ...
- Tekster på papir og på skjerm

Dialogisk lesing betyr at elevene inviteres til å være aktive deltakere i lesing av tekst, og gjennom dialog om tekst utvikles elevenes lesekompetanse. I dialogisk lesing veiledes elevene gjennom tekst ved dialog og bruk av **lesestrategier**; generelle/fagovergripende lesestrategier og fagspesifikke lesestrategier i fasene **før lesing, underveis i lesingen og etter lesing**. Dialogisk lesing støtter tekstarbeid i alle fag og på alle trinn, og legger til rette for eksplisitt og systematisk undervisning i lesestrategier, slik at alle elever får best mulig utbytte av den ordinære opplæringen.

1.-4. trinn: Dialogisk-/veiledet lesing på småtrinnet gjennomføres to ganger i uka, som oftest organisert som stasjonsundervisning med en lærerbetjent lesestasjon. Dialogisk lesing brukes også på lesing av felles tekst og i høytlesingsøker. Lesingen på småtrinnet noteres i leseskjema (samme skjema som egenlesingen) og signeres av foresatt og lærer.

5.-7. trinn: På mellomtrinnet bruker man dialogisk lesing som metode på tekster i alle fag. Dialogisk lesing kan også brukes i stasjonsundervisning der lærer veileder og

følger opp små lesegrupper

8.-10. trinn: På ungdomstrinnet bruker man dialogisk lesing som metode på tekster i alle fag. Resultater fra PISA 2018 viser at «... det er viktig for ungdomsskoleelever å få eksplisitt og systematisk undervisning og trening i et bredt repertoar av lesestrategier over tid, ...» (Magnusson & Frønes, 2020).

4.2. Aktiv, strategisk og kritisk lesing

- Vi bruker generelle/fagovergripende lesestrategier aktivt; det vil si å hente fram forkunnskap, ord-/begrepskunnskap, orientere seg i teksten, oppsummere
- Vi bruker fagspesifikke lesestrategier når man skal lese tekster i ulike fag; det vil si at man leser tekster i ulike fag på ulike måter
- Vi reflekterer og leser kritisk når vi leser tekster på skjerm og på papir

4.3. Nasjonale prøver som måleindikator

Nasjonale prøver i lesing på 5., 8. og 9. trinn har varierte tekster som krever både generelle/fagovergripende lesestrategier, fagspesifikke lesestrategier og kritisk lesing, og oppgavene i leseprøven er utformet etter følgende tre formål:

- Å finne informasjon
- Å tolke og sammenholde informasjon
- Å reflektere over og vurdere tekster form og innhold

4.4. Tilhørende vedlegg

Vedlegg 8 – Fagovergripende lesestrategier, 5.-10. trinn

Vedlegg 9 – Fagspesifikke lesestrategier, 1.-10. trinn

Vedlegg 10 – Kritisk lesing, 1.-10. trinn

Tiltaksområde 5:

Leseengasjement, 1.-10. trinn

Elevene i Lindesnes kommune liker å lese for moro skyld, og de bruker skolebiblioteket aktivt for å finne litteratur som frister.

5.1. Daglig lesetid på skolen og hjemme i selvvalgt litteratur

- Vi stimulerer til gode lesevaner og leseengasjement gjennom verdsetting av daglig lesing i selvvalgt litteratur både på skolen og hjemme
- Vi legger til rette for at elevene utvikler utholdenhet i lesing av lengre tekster; det vil si lesing av romaner/hele bøker og ikke bare noveller/korte tekstutdrag.
- Lesing av selvvalgt litteratur kan med fordel knyttes sammen med grunnleggende ferdigheter, f.eks. muntlig formidling av egenlesingsboka, som modell for skriving, ...
- Lesetid på skolen i selvvalgt litteratur settes på timeplanen til alle trinn:
1.-7. trinn: 15 minutter hver dag
8.-10. trinn: 15 minutter 3-5 dager i uka
- Lesetid hjemme i selvvalgt litteratur settes på lekse-/ukeplanen til alle trinn (egenlesing):
1.-10. trinn: 15 minutter hver dag.
- Egenlesingen hjemme noteres i leseskjema/-logg som både hjem og skole følger opp

1.-4. trinn: foresatte fyller ut et leseskjema og skjemaet signeres av foresatte og lærer

5.-7. trinn: eleven noterer egenlesingen i en leselogg, og loggen signeres av eleven selv (og evt. foresatte) samt lærer.

8. trinn: viderefører bruk av leselogg på samme måte som mellomtrinnet for å sikre gode lesevaner i overgangen barneskole – ungdomsskole.

5.2. Skolebibliotek i toppklasse

I Lindesnesskolen har alle elevene tilgang til et skolebibliotek som frister med ny og aktuell litteratur.

- Organisering: boksamlingen organiseres etter aktuelle tema tilpasset målgruppen framfor alfabetisering, Dewey og alder
- Raushet: elevene låner så mange bøker de har behov for, og det sendes ikke purringer eller erstatningskrav, men vennlige påminnelser er lov (og lurt).
- Selvvalgt litteratur: elevene låner bøker de har lyst til å lese **for moro skyld**. Lærer/skolebibliotekar veileder til «rett bok til rett elev til rett tid».
- Innkjøp: for å ha et fristende utvalg på skolebiblioteket må man ha et rikelig budsjett: minimum innkjøp pr år: 1 bok pr elev (250 kr pr bok).
- Tilgjengelighet: skolebiblioteket skal være åpent og tilgjengelig for elever og lærere både i skole- og SFO-tiden. Skolebiblioteket har et selvbetjent utlånssystem.
- Kompetanse: skolebiblioteket har en kvalifisert skolebibliotekar med fastsatt kommunal tidsressurs og funksjonsbeskrivelse. Skolebibliotekaren deltar på kommunale lærende nettverkssamlinger.
- Bibliotekassistenter: elever ansettes som bibliotekassistenter. De arbeider i tildelte friminutt for å registrere innleverte bøker, sette bøker på plass i hyllene, rydde, lage utstillinger,

1.-7. trinn:

5.3. Undervisning på skolebiblioteket – «bibliotektime»

- Alle klassene timeplanfester en bibliotektime hver uke (deler av

- bibliotektimen kan gjennomføres i klasserommet ved evt. plassmangel i skolebiblioteket)
- Bibliotektimen har en fast struktur, se «oppskrift» i vedleggene.
- Norsk lærer/leselærer planlegger og gjennomfører bibliotektimen
- Norsk lærer/leselærer stimulerer og legger til rette for at elevene får lånt litteratur til egenlesing både på skolen og hjemme
- Faglærer bruker skolebiblioteket aktivt i sitt fag
- Skolebibliotekaren kan veilede og støtte læreren i planlegging og gjennomføring av bibliotektimen
- SFO bruker skolebiblioteket til lesestimulerende aktiviteter

8.-10. trinn:

- Norsk lærer planlegger og gjennomfører en undervisningstime på biblioteket hver måned
- Norsk lærer stimulerer og legger til rette for at elevene får lånt litteratur til egenlesing både på skolen og hjemme
- Faglærer bruker skolebiblioteket aktivt i sitt fag
- Skolebibliotekaren innkaller alle klassene til en bibliotektime minst 2 ganger i halvåret
- Skolebiblioteket er åpent for utlån i fastsatte friminutter

5.4. Leseprosjekt på alle trinn

På 1.-7. trinn settes det av 2 uker til leseprosjekt hver høst og vår. På 8.-10. trinn settes det av 2 uker til leseprosjekt hvert skoleår. Leseprosjektene stimulerer til leseengasjement, gode lesevaner og utholdenhet i lesing av lengre tekster.

5.5. Høytlesing på alle trinn

Det skal alltid være en høytlesingsbok tilgjengelig i hvert klasserom 1.-10. trinn.

- På 1.-4. trinn og SFO leses det høyt for elevene hver dag
- På 5.-10. trinn leses det høyt for elevene hver uke (gjærne flere ukedager/fag)

5.6. Litteraturformidling for å friste til lesing

- Vi samtaler om bøker, litteratur og gode leseopplevelser:
 - daglig etter egenlesingstiden på skolen og hjemme
 - ukentlig i bibliotektimen/norsktimen
 - halvårlig/årlig i leseprosjektukene
- Elevene lager bokpresentasjoner hvert år som vises i klassen, på trinn, på skjerm, i skolesamling eller i fellesareal.
- Vi stiller ut fristende bøker i klasserommene, i gangene, på skolebiblioteket

5.7. Samarbeid med folkebiblioteket

- I Lindesnesskolen inviteres 1., 3. og 6. trinn til besøk på folkebibliotekene.
- Skolen/klassen/lærere kan i samarbeid med skolebibliotekaren bestille og langtidslåne bøker fra folkebiblioteket til leseprosjekter, klassebibliotek og til enkeltelever (særlig flerspråklige).
- Folkebiblioteket er medarrangør av lærende nettverk for skolebibliotekarere.
- Folkebiblioteket gir support til skolebiblioteksystemet.

5.8. Tilhørende vedlegg

Vedlegg 7 – Leseinfo og leseskjema, 1.-4. trinn
 Vedlegg 11 – Leselogg selvvalgt litteratur, 5.-7. trinn

Vedlegg 12 – Leselogg selvvalgt litteratur, 8. trinn

Vedlegg 13 – Bibliotektimen, 1.-7. trinn

Vedlegg 14 – Leseprosjekter, 0-16 år

Vedlegg som tilhører tiltaksplanen

Vedlegg 1: Barnehagebibliotek og helsestasjonsbibliotek, 0-6 år

Vedlegg 2: Høytlesing, 0-16 år

Vedlegg 3: Dialogisk lesing i barnehagen, 0-6 år

Vedlegg 4: Årshjul, overgang fra barnehage til skole og SFO

Vedlegg 5: Stasjonsundervisning, 1. trinn

Vedlegg 6: Ukeprogram og lesestrategier i veiledet lesing, 1.-4. trinn

Vedlegg 7: Leseinfo og leseskjema, 1.-4. trinn

Vedlegg 8: Fagovergrepene lesestrategier, 5.-7. trinn

Vedlegg 9: Fagspesifikke lesestrategier, 1.-10. trinn

Vedlegg 10: Kritisk lesing, 1.-10. trinn

Vedlegg 11: Leselogg selvalgt litteratur, 5.-7. trinn

Vedlegg 12: Leselogg selvalgt litteratur, 8. trinn

Vedlegg 13: Bibliotektimen, 1.-7. trinn

Vedlegg 14: Leseprosjekter, 0-16 år

Barnehagebibliotek og helsestasjonsbibliotek

0-6 år

Vedlegg 1

MÅL: barn/foresatte bruker barnehage- og helsestasjonsbiblioteket aktivt til hjemlån av bøker for daglig høytlesing!

Et lavterskel-tilbud i barnehagene og på helsestasjonene.

Hvordan lage et bibliotek?

Ei bildebokhylle i barnas høyde og en bokkasse på gulvet er en god start! En vinduskarm kan også brukes.

Hvordan skaffe aktuelle bøker til biblioteket?

Et årlig budsjett til bøker bør prioriteres. I Lindesnes kommune anbefaler vi minst 250,- pr. barn pr. år. I tillegg kan man langtidslåne bøker på folkebiblioteket.

Hvordan låne ut?

Ei notatbok og en penn er godt nok.

Hvordan få bøkene inn igjen?

Vennlige påminnelser er lov og lurt! Tålmodighet og raushet pleier å lønne seg.

Hvem har ansvaret for biblioteket?

Alle! Men «bibliotekaren» i barnehagen/helsestasjonen har det overordnede ansvaret, og har ekstra tid (omtrent 1 time i uka) til arbeid med barnehage-/helsestasjonsbiblioteket.

Hvordan vedlikeholde et bibliotek?

Biblioteket bør alltid se fristende og tiltalende ut. Kast ødelagte bøker. Husk at det finnes mange dårlige historier som vi ikke trenger å ta vare på hvis de ikke blir lest.

Hvordan merke bøkene?

Bøkene bør merkes med navnet på eieren slik at boka kan komme tilbake til rett eier hvis den er på rundreise eller avveie. Ha gjerne litt tålmodighet! Bøkene kommer som regel tilbake til eieren etter hvert. Imens er det sikkert noen leser og har glede av dem.

Høytlesing 0-16 år

Vedlegg 2

FØR DERE LESER – Du hjelper barnet/eleven med å forstå teksten dersom dere prater om boka før dere leser den.

Dere kan for eksempel:

- Lese bokas tittel, forfatterens og illustratørens navn
- Prate om bokas framside
- Lese bokas baksidetekst
- Prate om hva boka kan handle om
- Se på bokas innholdsfortegnelse og/eller kapitteloversikt
- Bla i boka og prate om bildene
- Prate om hva barnet allerede vet om det som boka handler om

IMENS DERE LESER – Du hjelper barnet/eleven med å forstå teksten dersom dere prater om innholdet underveis i lesingen.

Dere kan for eksempel:

- Prate om hva ord og begreper betyr. Hvis barnet er flerspråklig: sammenligne med morsmålet
- Prate om hva man ser på bildene
- Peke på bilder og tekst
- Lese ett avsnitt om gangen og prate om hva det handler om
- Prate om hva man tror neste avsnitt kommer til å handle om

ETTER AT DERE HAR LEST – Du hjelper barnet/eleven med å forstå teksten dersom dere prater om boka etter at dere har lest den.

Dere kan for eksempel:

- Prate om hva dere synes om boka
- Prate om hva som var mest spennende, overraskende, trist, morsomt.
- Prate om nye ord og begreper fra boka og hvordan disse kan brukes i andre sammenheng

Kilde: READ Aarhus

Dialogisk lesing i barnehagen 0-6 år

Vedlegg 3

Mål: Vi leser og samtaler om tekst

Barna får felles opplevelser og referanser, og opplever leseglede. De møter og erfarer nye ord og begrep i en meningsfull kontekst, og lytteferdigheter stimuleres.

Forberedelsen hos den voksne

Finn fram konkrete og/eller illustrasjoner som støtter historien i boka. Ha klar fokusord (gjerne nedskrevet). Se og snakk om framsiden og tittel. Bla i boka, still åpne spørsmål til barna (forbered deg gjerne med post-it-lapper på aktuelle steder i boka). La spørsmålene være åpne slik at barna må tenke gjennom svarene, og gi dem mulighet til å fortelle, beskrive, undre og fantasere. Barna skal få dele sine opplevelser, meninger og tanker. Tenk gjennom om de ulike karakterene bør ha ulike «stemmer» og om det skal være variasjon i stemmevolum og tempo formidlingen.

Forslag til gjennomføring

Første gang

- I førlesingsfasen skal vi skape forventinger hos barna. Prat positivt om boka i forkant, og vis gjerne noen bilder.
- Etter førlesingsfasen er barna spente på fortellingen i boka, og da leser du boka nokså sammenhengende. Avtal med barna i forkant om at i dag skal vi lese først og prate etterpå. På denne måten formidles bokas historie kronologisk for alle barna, men ikke la det bli en regel som ikke kan brytes.
- Dramatiser historien ved å bruke ulike stemmer til sentrale karakterer, og varier stemmens volum og tempo. Det kan være krevende for barn i førskolealder å følge med på en lang historie, og din dramatisering vil hjelpe dem til å holde konsentrasjonen.
- Vis fram konkrete og/eller bokas illustrasjoner for å framheve temaene, eller bruk projektor med bilder du har skannet på forhånd for å vise boka på storskjerm.
- Samtal med barna i etterkant av høytlesingen dersom de sitter med mange spørsmål.

Andre gang

- Neste gang/dag dere tar fram boka, bruker dere tid på å samtale mens dere leser den.
- Samtal med barna om illustrasjoner og om de temaene de er mest opptatt av.
- Finn fram fokusordene som du har planlagt og som er nedskrevet på et stort ark (med eventuelle illustrasjoner), men vær også oppmerksom på barnas interesse og bidrag når dere samtaler om språk, ord og uttrykk.
- Bruk de planlagte spørsmålene ved behov, men vel så viktig er det å være sensitiv overfor barna og ivareta deres initiativ og interesse underveis og la dette styre samtalen.
- Spør åpne spørsmål, og legg vekt på den gode samtalen ved å gi barna tid til å reflektere og svare.
- Engasjer barn som er stille og usikre, uten at de utfordres for mye. Vis at du ser dem og er interessert i deres bidrag, og still spørsmål som ikke krever lange utredninger i svaret.

Kommentar

Det er ulike erfaringer med å bruke boka to ganger. I noen grupper gir barna uttrykk for at det er kjedelig, i andre grupper ønsker barna å høre og snakke om den igjen og igjen. Skap spenning og engasjement ved å invitere barna med i samtale før boka brukes andre gang, kanskje bare figuren eller dukken setter i gang aktiviteten ved å begynne å prate om boka og undre seg over hva den handler om.

Kilde:

<https://lekbasert.no/aktivitet/dialogisk-lesing/>

Årshjul overgang fra barnehage til skole og SFO

Vedlegg 4

Tid:	Hva:	Hvem har ansvaret:
September	Temasamling: overgang fra barnehage til skole	Arbeidsgruppe overgang bhg/skole
September	Infoskriv fra LABU til barnehagene om LABU's tilbud til minoritetsspråklige barn	LABU
Oktober	Vurderingsmøte/dialog ang. barn som har sakkyndig vurdering som medfører vesentlige tilpasninger i skolen. Vurderingsmøte/dialog om minoritetsspråklige barn som har vært mindre enn 2 år i Norge bør diskuteres i samarbeid med LABU	Styrer tar kontakt med PP-tjenesten og avtaler møte med foresatte og skolen. Styrer tar kontakt med LABU og avtaler møte med foresatte og skolen
I løpet av høsten	Førskolebarna inviteres til lesebesøk på skolen (fadderklassen)	Enhetsleder nærskole og lærer for fadderklassen
November	Infoskriv om overgangen i fra barnehage til skole og skolefritidsordning (SFO) sendes til alle foresatte – kopi til skolene	Arbeidsgruppa utarbeider et forslag til infoskriv. Styrer sender ut infoskriv
November	Forberedelse til innskriving. Elektronisk utsending av skjema til foresatte	Oppvekst skoleledelse + IST-ansvarlig
Desember	Digital innskriving	Oppvekst
Januar	Planlegging av foreldremøte	Enhetsleder nærskole innkaller til et planleggingsmøte (representanter fra SFO, kommunale og private barnehager). Arbeidsgruppa utarbeider forslag til ei felles saksliste og powerpoint.
Januar	PPT sender ei liste til hver skole om hvilke barn som har sakkyndig vurdering (til overgangsmøte i februar/mars)	PPT
Februar	Foreldremøte på nærskolen	Samarbeid mellom barnehagen(e), SFO og nærskolen
Februar/mars	Skoleledelsen besøker førskolegruppene	Infoskriv til foresatte før besøket. Arbeidsgruppa utarbeider et infoskriv
Februar/mars	Overgangsmøter for barn med sakkyndig vurdering	Skolen innkaller til møte på nærskolen (foresatte, PPT, barnehage, skole)

Tid:	Hva:	Hvem har ansvaret:
Mars	Søknad om SFO. Frist: 1. mars	
I løpet av våren	Førskolebarna inviteres til lesebesøk på skolen (fadderklassen)	Enhetsleder nærscole og lærer for fadderklassen
I løpet av våren	Førskolebarna besøker skolegården (uformelt besøk)	Barnehagene
April	Foreldresamtaler i barnehagen Tema: overgang bhg/skole Gjennomgang av skolestartskjema	Barnehagene (skolestartskjema og veileder til skolestartskjema ligger i Compilo og på kommunens hjemmeside)
April	Fylle ut skolestartskjemaer	Barnehagene
Mai	Overgangsmøter for alle barn	Barnehagene avtaler gjennomføring med nærskolen. Husk samtykke fra foresatte.
Juni	Førskoledag og foreldremøte på nærskolen	Enhetsleder på nærskolen. Arbeidsgruppa utarbeider et forslag til gjennomføring
Juni	Besøksdag på SFO	SFO-leder
Juni	Evaluering av overgangsåret	Arbeidsgruppa

Nærskoler= Skolekretser (se kommunens hjemmeside)

Stasjonsundervisning 1. trinn

Vedlegg 5

NB! Anbefaler maks 14 elever på stasjonsundervisningen på 1. trinn slik at organiseringen kan sette **tidlig innsats** i system på denne måten:

Antall stasjoner: èn mer enn antall elevgrupper (f.eks. 5)

Antall elevgrupper: èn færre enn antall stasjoner (f.eks. 4)

Antall elever pr. gruppe: 2-4 elever anbefales på 1. trinn

NB! Anbefaler også at det prioriteres 2 lærere til stasjonsundervisningen slik at elevene blir fulgt tett opp på to av stasjonene – tidlig innsats i dialogisk-/veiledet lesing og lyd- og bokstavinnlæring. De andre stasjonene er ubetjente og elevene skal klare oppgavene på egenhånd.

Forslag til organisering:

Læreren blir ledig i ei stasjonsøkt: individuell oppfølging + kontrollere status hos alle elevene

Tidsbruk: 8-12 minutter pr. stasjon (klokke med ringelyd/alarm)

Klasseledelse:

- Felles oppstart med gjennomgang av stasjonene og forventninger til innsats og oppførsel
- Elevgruppene starter på samme stasjon hver uke, og rullerer samme vei hver uke (forutsigbart og trygt)
- Når stasjonsklokka ringer er stasjonsøkta slutt og alle må løfte hendene klar til «klapp for bytte». Vent med å klappe til det er helt stille og rolig. Det er viktig å bruke tid på å etablere gode rutiner for bytting i starten slik at det går automatisk senere.
- Felles avslutning med oppsummering av innsats, oppførsel og læring (positivt fokus)

Ukeprogram og lesestrategier i veiledet lesing. 1.-4. trinn

Vedlegg 6

DAG 1-4 gjentas hver uke

- Hver elev har ei lesemappe som inneholder leseinfo/leseskjema + leseleksa (nivåtilpasset småbok/tekst på laminert ark). Mappa bør alltid være tilgjengelig i skolesekken.
- Dette ukeprogrammet bør limes fast på lærerstasjonen slik at det er lett tilgjengelig for deg selv og eventuelle vikarer

DAG 1:

På stasjonen på skolen

- Læreren signerer i leseskjemaet og har en kort positiv samtale om bøker som er lest, friste til mer lesing og lar elevene dele leseglede med hverandre. 2-3 minutter
- Velgeboka som eleven har hatt som leseleksa dag 3 og 4 presenteres og leveres
- Læreren veileder i lesing av ny felles bok 8-10 minutter
Hovedvekt på førlesefasen. Hvis det er tid går vi over på lesefasen Under lesing

Før lesing:

Lesestrategier:	i praksis:
Orienterer seg i teksten - motivere for lesing - reflektere over innhold - forstå teksten	Se på framsiden - samtale illustrasjon: Hva ser du? Hva tror du denne boka vil handle om? tittel: Hva forteller tittelen deg? Sammenheng mellom tittel og framsideillustrasjon? se inni boka - individuelt felles samtale bildene: Hva ser du? Tror du fremdeles at det handler om ...? teksten: Overskrifter? Hva forteller de oss? Sortere overskriftene.
Hente fram bakgrunnskunnskap	Samtale: Hva kan du om dette fra før? Har du hørt, sett, lest noe lignende? Hva minner det deg om?
Nye ord/begreper	Samtale - tankekart - tokollonenotat

Under lesing:

Velge lese måte	Høytlesing lærer - korlese - hermelese
Tekstens innhold - Leseforståelse	- Hva har vi lest og opplevd? - Hva har vi lest og lært?
Tekstens form - Avkoding - Leseflyt	Noe spesielt i teksten vi legger merke til? Noe spesielt i teksten vi kan «ta tak i»/utdype? Bokstaver, ord, forstavelser, endelser, konsonantforbindelser, diftong, setning, avsnitt, sjanger, tegnsetting: utrop, spørre, punktum, komma, rimord, bokstavrim, snakkebobler, direkte tale

Hjemme:

- Eleven leser boka i lekse sammen med en voksen - En voksen noterer og signerer i leseskjemaet

DAG 2:

Hjemme	<ul style="list-style-type: none">- Eleven leser boka i lekse sammen med en voksen- En voksen noterer og signerer i leseskjemaet
--------	---

DAG 3:

På stasjonen på skolen

- Læreren signerer i leseskjemaet (1-2minutter)
- Læreren veileder i lesing og bearbeiding av felles bok (6-10minutter)

Lesestrategier:	i praksis:
Velg lese måte	Kortlese - parlese - lese en side hver - individuell lesning
Tekstens innhold - Leseforståelse	<ul style="list-style-type: none">- Hva har vi lest og opplevd?- Hva har vi lest og lært?- Hvem - hva - hvor - hvorfor - når
Tekstens form - avkoding - leseflyt	<ul style="list-style-type: none">- Noe spesielt i teksten vi legger merke til?- Noe spesielt i teksten vi kan «ta tak i» / utdype?- Bokstaver, ord, forstavelser, endelser, konsonantforbindelser, diftong, setning, avsnitt, sjanger, tegnsetting: Utrop, spørre, punktum, komma, rimord, bokstavrim, snakkebobler, direkte tale
Arbeidsinnsats/ lesevaner / lekser	<ul style="list-style-type: none">- Hvordan har du lest og lært?- Øvd/lest mye? Sammen med hvem?- Når?- Vanskelig/lett? Hjelp?
Oppfølging av leseskjema (kan gjøres samtidig med signering av leseskjema)	<ul style="list-style-type: none">- samtale om fritidslesing som er notert i leseskjemaet: Motivere og smitte til lesekultur hjemme.- Hva leser du/dere hjemme nå?- Høytlesning?- Selvstendig lesning?- Hvem leser du sammen med?Bok fra skolebiblioteket eller?

- Eleven velger ei tilpasset bok som er leselekse dag 3 og 4 (1-2minutter)

Hjemme:

- Eleven leser velgeboka i lekse sammen med en voksen.
- En voksen noterer og signerer i leseskjemaet.

DAG 4

Hjemme	<ul style="list-style-type: none">- Eleven leser velgeboka i lekse sammen med en voksen.- En voksen noterer og signerer i leseskjemaet
--------	---

Dag 1- 4 gjentas hver uke

Tips: lim gjerne post-it-lapper på leseskjemaet hvis du vil kommunisere med hjemmet.
F.eks. ved vennlige påminnelser om leseleksa

Leseinfo og leseskjema 1.-4. trinn

Vedlegg 7

Leseinfo:

Her skrives en positiv informasjon fra skolen/læreren til hjemmene om lesing, leseopplæring, gode leseopplevelser,... Denne kommunikasjonen med hjemmet skal støtte opp om elevenes lesemotivasjon og leseutvikling.

Egenlesing - er den teksten/boka som eleven har valgt å lese selv (alene eller høyt i sammen med en voksen). I Lindesnes kommune leser alle elevene daglig i selvvalgt litteratur på skolen og hjemme gjennom skoleuka. Hovedmål: lese glede

Veiledet lesing - er den teksten/boka som eleven har gjennomgått på skolen i stasjonsundervisningen sammen med læreren i veiledet lesing. Denne teksten leses i lekse hver dag sammen med en voksen. Hovedmål: leseforståelse

Signatur - både hjem og skole signerer i leseskjemaet ukentlig. Hovedmål: motivere og følge opp elevens lesing

Dato	Dag:	Tittel:	Min:	Sign. hjem:	Sig. skole:
	Mandag	Egenlesing: Veiledet lesing:			
	Tirsdag	Egenlesing: Veiledet lesing:			
	Onsdag	Egenlesing: Veiledet lesing:			
	Torsdag	Egenlesing: Veiledet lesing:			
	Fredag				
	Lørdag				
	Søndag				
	Mandag	Egenlesing: Veiledet lesing:			
	Tirsdag	Egenlesing: Veiledet lesing:			
	Onsdag	Egenlesing: Veiledet lesing:			
	Torsdag	Egenlesing: Veiledet lesing:			

Fagovergripende lesestrategier, 5.-10. trinn

Vedlegg 8

Leseforståelse:

Å lese handler om å kunne forstå, bruke, reflektere over og engasjere seg i innholdet i tekster.

Generelle/fagovergripende lesestrategier kan brukes til lesing av tekster i alle fag. Skjemaet er delt inn i lesefasene FØR, UNDER og ETTER. Førlesefasen, og strategiarbeidet som gjøres med en tekst før man starter selve lesingen, er den viktigste fasen for å oppnå leseforståelse.

GENERELLE / FAGOVERGRIPENDE LESESTRATEGIER

FØR LESING	Målretting	<ul style="list-style-type: none"> Hva er formålet med denne teksten? Kritisk blikk (jfr. kritisk lesing i fasen UNDER LESING)
	Gjøre seg kjent med teksten	<ul style="list-style-type: none"> Hva slags type tekst er dette? Skjønn-/faglitterær? Sjanger? Fagspesifikk? Hvordan leser vi denne teksten? Orienterer seg i teksten? (framside/overskrifter/ illustrasjoner/ tekstbokser/ ...) Hva tror du teksten handler om?
	Hente frem forkunnskap	<ul style="list-style-type: none"> Hva vet du om dette fra før?
	Ord og begreper	<ul style="list-style-type: none"> Generelle ord/begreper Fagspesifikke ord/begreper Nye/ukjente ord/begreper Flerspråklige elever? Knytte ord/begreper til morsmålet
UNDER LESING	Lese aktivt og stoppe opp underveis	<ul style="list-style-type: none"> Streke under, notere og systematiske informasjon Stille spørsmål til teksten (se raden under) Gjøre antakelser og justere på bakgrunn av ny informasjon Samtale med andre om teksten
	1. Kritisk lesing er knyttet til kompetanse i å vurdere troverdighet og pålitelighet i ulike tekster (se vedlegg 10) 2. Dybdelesing er nært knyttet til lesekondis; å lese lengre tekster med motivasjon og utholdenhet	<p>Å stille spørsmål er en sentral lesestrategi:</p> <ul style="list-style-type: none"> Hvem har laget teksten? Hva er hensikten med teksten? I hvilken sammenheng er teksten laget? Hvilken kilde kan vi stole på og hvorfor? Er denne teksten en nøytral eller partisk kilde? Har teksten en skjult agenda? Hvordan er komposisjonen i teksten? Hvilke deler består den av, og hvordan er de satt sammen? Hvilke språklige strategier benytter forfatteren?
	Ord og begreper	<ul style="list-style-type: none"> Generelle ord/begreper Fagspesifikke ord/begreper Nye/ukjente ord/begreper
ETTER LESING	Kontrollere læringsutbyttet	<ul style="list-style-type: none"> Synliggjøre kunnskapen for seg selv og andre: oppsummere, skrive sammendrag, stille spørsmål og svare på andres spørsmål, lage presentasjoner, dramatisere, ... Vurdere og reflektere over egen innsats og læringsutbytte

Fagspesifikke lesestrategier, 5.-10. trinn

Vedlegg 9

Alle fag har sin spesifikke lesemåte. Faglærere har ansvar for å veilede elevene til å lese og forstå fagets særtrekk og tenkemåter. Å lese en tekstopp-gave i matematikk for eksempel leses på en helt annen måte enn en skjønnlitterær tekst. Skjemaet viser lesing som grunnleggende ferdighet i fagene og hva som kjennetegner fagenes lese-måter.

FAGSPESIFIKK LESING - LESING I FAGENE

Fag	Lesing som grunnleggende ferdighet (Lk20):	Kjennetegn:
NATURFAG	<ul style="list-style-type: none">- å kunne forstå naturfaglige begreper, symboler, figurer og argumenter gjennom arbeid med naturfaglige tekster.- å utforske, identifisere, tolke og bruke informasjon fra ulike teksttyper og vurdere kritisk hvordan naturvitenskapelig informasjon framstilles og brukes i argumenter.- Utviklingen av å lese i naturfag går fra å finne og bruke informasjon i tekster til å forstå tekster med stadig flere fagbegreper, symboler, figurer, tabeller og implisitt informasjon. annen måte enn en skjønnlitterær tekst. Skjemaet viser lesing som grunnleggende ferdighet i fagene og hva som kjennetegner fagenes lese-måter.	Objektivitet, bevis, klassifisering, hypoteser, fagspesifikke ord og begreper, symboler, figurer, tabeller
SAMFUNNSFAG	<ul style="list-style-type: none">- å utforske, tolke og reflektere kritisk over ulike historiske, geografiske og samfunnskunnskaplige kilder.- å finne informasjon og bevisst velge og velge bort ulike kilder.- å reflektere over hvordan ståsted og perspektiv påvirker ulike kilder, kjenne igjen argumentasjon og å skille mellom meninger, fakta og påstander.- Utviklinga av leseferdigheter i faget går fra å bruke få og tilrettelagde kilder til selv å finne og sammenligne informasjon i et større mangfold av kilder med større kompleksitet.	Tidslinje, kilde, reflektere, sammenligne, fagspesifikke ord og begreper, skille mellom fakta og påstand
KRLE	<ul style="list-style-type: none">- å oppleve og forstå ulike religiøse og filosofiske tekster.- å reflektere over og tolke tekster, illustrasjoner, symboler og andre uttrykk.- å sammenligne og systematisere informasjon og vurdere kilder kritisk.- Utviklingen av det å kunne lese i KRLE går fra å kunne forstå innholdet i enkle tekster til å kunne analysere og vurdere form og innhold i komplekse tekster. Dette innebærer i økende grad å forstå fagbegrep og å kunne finne, bruke og vurdere ulike kilder til informasjon.	

FAGSPESIFIKK LESING - LESING I FAGENE

Fag	Lesing som grunnleggende ferdighet (Lk20):	Kjennetegn:
MATEMATIKK	<ul style="list-style-type: none"> - å skape mening både i tekster fra daglig- og samfunnslivet og i matematikkfaglige tekster. - å sortere informasjon, analysere og vurdere form og innhold og sammenfatte informasjon i sammensatte tekster. - Utviklinga av leseferdigheter i matematikk handler om å finne og bruke informasjon i stadig mer komplekse tekster med avansert symbolspråk og omgrepbruk. 	<p>Leser helheten, deretter del for del, lese sakte, lese flere ganger, lese litt og litt og stoppe opp underveis for å sammenfatte forståelsen, lese nøye, fagspesifikke ord og begreper, symboler, figurer, tabeller</p>
MAT & HELSE	<ul style="list-style-type: none"> - å forstå, tolke og vurdere oppskrifter, tabeller og illustrasjoner i sammenheng med matlaging. - å forstå og vurdere relevante fagtekster. - Utviklinga av leseferdigheter i faget går fra å forstå enkle illustrasjoner og sammensatte tekster på papir og skjerm til å tolke og kritisk vurdere mer komplekse fagtekster, figurer og tabeller i ulike medium. 	
Norsk/ Skjønnlitterær lesing	<ul style="list-style-type: none"> - å lese både på papir og digitalt. - å kunne lese og reflektere over skjønnlitteratur og sakprosa, å beherske lesestrategier tilpasset formålet med lesingen og å kunne vurdere tekster kritisk. - å lese sammensatte tekster som kan inneholde skrift, bilder, tegninger, tall og andre uttrykksformer. - Norsk har et særlig ansvar for opplæringen i å kunne lese. - Utviklingen av å kunne lese i norsk går fra den grunnleggende avkodingen til å lese, tolke og reflektere over tekster i ulike sjangre, for ulike formål og av ulik lengde og kompleksitet. 	<p>Leser mellom linjene, forfatterens (og illustratørens) håndverk er vesentlig, hva handler dette om? (på overflaten ...), hva betyr denne teksten? (i dybden ...), tolkning, analyse, opplevelse, følelser, mønster, ...</p>

Kritisk lesing, 1.-10. trinn

Vedlegg 10

Hvordan oppøve evnen til kritisk lesing hos elever?

Kritisk lesing er knyttet til kompetanse i å vurdere troverdighet og pålitelighet i ulike tekster.

Det å stille spørsmål er en sentral lesestrategi

For å trene opp elevene til å bli kritiske lesere bør lærere ha en bevissthet om hva slags oppgaver de gir til elevene og hva slags spørsmål de stiller til tekster. De spørsmålene elevene er vant til å få, vil styre lesingen når de leser nye tekster på egenhånd. Spørsmålsstilling er en forutsetning for å bli en god leser og for å kunne samhandle med ulike typer tekster. Gode lesere stiller spørsmål til seg selv under lesingen, ofte helt ubevisst. Spørsmålsstillingen har både en metafunksjon – de hjelper leseren til å overvåke sin egen lesing, men kan også åpne teksten. Spørsmål kan sees som verktøy for å utforske og reflektere rundt teksters form og innhold.

Skovholt og Veum (2014) har formulert et sett av slike spørsmål:

- Hvem har laget teksten?
- I hvilken sammenheng er teksten laget?
- Hva er hensikten med teksten?
- Har teksten en skjult agenda?
- Hvordan er komposisjonen i teksten? Hvilke deler består den av, og hvordan er de satt sammen?
- Hvordan presenterer teksten virkeligheten?
- Hvilke språklige strategier benytter forfatteren?

I tillegg suppleres denne listen med eksempler på spørsmål hentet fra PISA og nasjonale prøver som kan bidra til å utvide skolens tekst- og oppgavekultur:

- Hvilken kilde kan vi stole på og hvorfor?
- Er denne teksten en nøytral eller partisk kilde?
- Hva er hensikten med teksten?
- Hva er forfatterens holdning?
- Hvorfor blir NN intervjuet i denne teksten?
- Hvorfor nevner forfatteren dette?
- Hvorfor er dette ordet nevnt flere ganger?
- Hvem er teksten laget for?
- Hvordan kan vi vite at?
- Hvilket bevis bruker forfatteren for å underbygge sin teori om?
- Hvilken informasjon bruker forfatteren for å støtte påstanden?
- Hva får vi vite om undersøkelsen som forskerne har gjennomført?
- Hva er grunnen til at tekstsakeren har tatt med et bilde av?
- Hvorfor nevner artikkelforfatteren en kjent organisasjon?
- Hvilken av disse kildene egner seg best når du skal finne ut?

Kilde: Å lese kritisk: elevers vurderinger av teksters troverdighet og pålitelighet (Weyergang & Frønes, 2020)

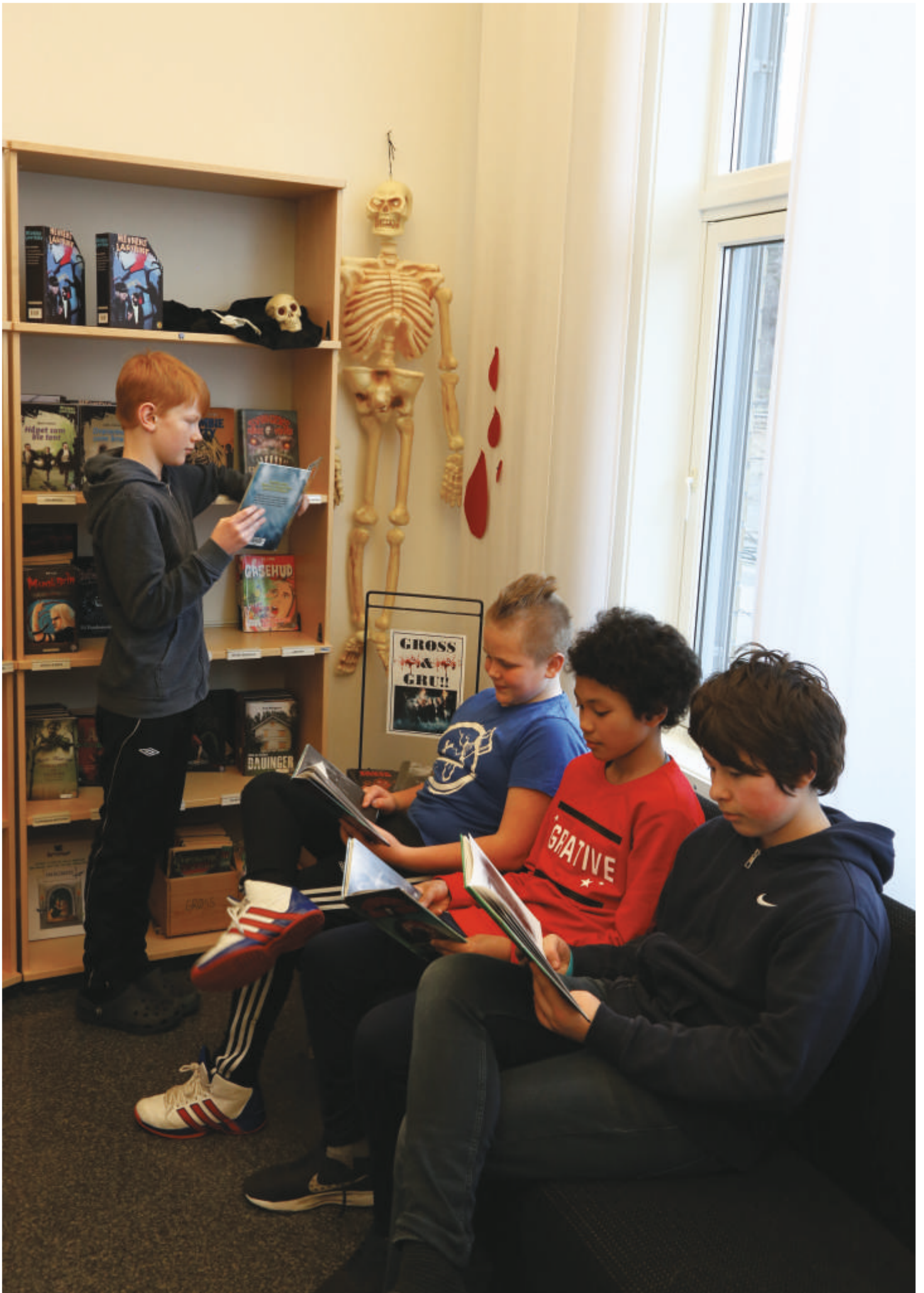
Leselogg selvvalgt litteratur, 5.-7. trinn

Vedlegg 11

Eleven noterer titler fra selvvalgt litteratur som leses på skolen og hjemme. Eleven signerer i loggen. Foresatte kan også signere om de ønsker det. Læreren signerer og prioriterer så ofte som mulig en positiv prat omkring litteratur og lesing.

Hovedmål: etablere gode lesevaner og leselyst.

Dato:	Dag:	Leser på skolen (tittel):	Leser hjemme (tittel):	Sign. hjem:	Sign. skole:
	Mandag				
	Tirsdag				
	Onsdag				
	Torsdag				
	Fredag				
	Lørdag				
	Søndag				
	Mandag				
	Tirsdag				
	Onsdag				
	Torsdag				
	Fredag				
	Lørdag				
	Søndag				

Leselogg selvvalgt litteratur, 8. trinn

Vedlegg 12

Eleven noterer titler fra selvvalgt litteratur som leses på skolen og hjemme. Eleven signerer i loggen. Foresatte kan også signere om de ønsker det. Læreren signerer og prioriterer så ofte som mulig en positiv prat omkring litteratur og lesing.

Hovedmål: etablere gode lesevaner og leselyst.

Dato:	Dag:	Leser på skolen (tittel):	Leser hjemme (tittel):	Sign. hjem:	Sign. skole:
	Mandag				
	Tirsdag				
	Onsdag				
	Torsdag				
	Fredag				
	Lørdag				
	Søndag				
	Mandag				
	Tirsdag				
	Onsdag				
	Torsdag				
	Fredag				
	Lørdag				
	Søndag				

Bibliotektimen, 1.-7. trinn

Vedlegg 13

Mål for bibliotektimen:

- Bli kjent på biblioteket
- Friste elevene med aktuell litteratur
- Smitte leseglede
- Finne og låne litteratur til lesing hjemme og til stillelesing på skolen

Forslag til organisering:

- Samling (20-30 minutter) Presentere fristende og aktuell litteratur. Samtale om bøker og litteratur. Gjør det enkelt:
- Ta med deg ei bunke med bøker du tror kan friste. Vis framsiden og les eventuelt teksten bak på boka. Frister disse?
- Høytlesing, gjerne fra mange ulike bøker
- Presenter en sjanger, en forfatter, en serie og så videre
- La elevene fortelle om det de leser for øyeblikket
- La elevene fortelle og friste hverandre om de bøkene de har lest og skal levere. Kanskje noen andre vil låne de nå?
- Trenger du litt mer inspirasjon? Spør skolebibliotekaren om tips!

Låne- og lesetid (15-20 minutter)

- Gi oppdrag til elevene om å finne nok bøker til lesing hjemme og på skolen fram til neste bibliotektime, for eksempel: bøker de kan lese selv + bøker til høytlesing sammen med en voksen + faktabøker.
- Det kan være lurt å gi elevene en tidsfrist på 5-10 minutter på å bestemme seg. Når elevene har funnet det de vil låne kan tiden brukes til stillelesing og registrering av lån.
- NB! Vær raus med utlån og innlevering slik at lesegledden får rom.

Tips:

Ha en kasse til innleverte bøker tilgjengelig i klasserommet. Den kan fungere som et ekstra klassebibliotek. Kassen tømmes i bibliotektimen, og de innleverte bøkene kan være utgangspunkt for en bokprat.

Leseprosjekter, 0-16 år

Vedlegg 14

Leseprosjektens omfang:

BARNEHAGE:	1.-7. TRINN:	8.-10. TRINN:
<ul style="list-style-type: none"> - Hvert år - 2 uker - Litt hver dag i barnehagen - Informere hjemmene og legge til rette for utlån av aktuell litteratur i barnehagebiblioteket 	<ul style="list-style-type: none"> - Hvert halvår (høst og vår) - 2 uker - 30-60 minutters lesing hver dag på skolen - 15-45 minutters lesing hver dag hjemme (andre lekser reduseres) 	<ul style="list-style-type: none"> - Hvert halvår (høst og vår) - 2 uker - 30-60 minutters lesing hver dag på skolen - 15-45 minutters lesing hver dag hjemme (andre lekser reduseres)

Leseprosjektens innhold:

BARNEHAGE:	1.-7. TRINN:	8.-10. TRINN:
<p>Aktuelle leseprosjekt:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Litterære serier; f.eks. Gruffalo, Brillebjørn, Barnehagekrim, Pulverheksa, Bukkene Bruse - Spennende tema; f.eks. eventyr, dyr, dinosaurer, skolestart, - lese så mange spennende og interessante bøker «som mulig» i en periode - Foreningen ! les: Bokstart – lese fra første stund 	<p>Ideer til leseprosjekter utvikles i lærende nettverk for skolebibliotekarer</p> <ul style="list-style-type: none"> - Løveunge - Mamma Mø - Karsten og Petra - Dyrevennene - Fakta - Tegneserier/Donald - Detektivbyrå nr. 2 - Bok og film (under / under 11 år) - Fellesbok/felleslesing - Norlis lesekonkurranse -Foreningen!les sine prosjekter: Leseskogen, Bokslukerprisen, Tid for Ti 	<ul style="list-style-type: none"> - Alle ungdomsskolene har et leseprosjekt med temaet Bok & Film. Et slikt prosjekt kan inneholde: flere eksemplarer av boktitler som er filmatisert og tilhørende filmer. Elevene velger blant titlene og leser den boka de ønsker å se filmen til. - Ideer til titler for Bok & Film utvikles i lærende nettverk for skolebibliotekarer

Leseprosjektansvarlig:

BARNEHAGE:	1.-7. TRINN:	8.-10. TRINN:
<p>Styrer/pedagogiske ledere og barnehagebibliotekar lager et system for leseprosjektene og avklarer ansvarsfordeling</p>	<p>Enhetsleder og skolebibliotekar lager et system for leseprosjektene</p> <ul style="list-style-type: none"> - Skolebibliotekar følger opp og videreutvikler leseprosjektene 	<p>Enhetsleder og skolebibliotekar lager et system for leseprosjektene</p> <ul style="list-style-type: none"> - Skolebibliotekar følger opp og videreutvikler leseprosjektene

Nettsider:

- Foreningen !les: <https://foreningenles.no/prosjekter>
- Norlis lesekonkurranse: <https://www.norlijunior.no/?hjem>

